

2

Republika Francuska

NA CO BĘDĘ ZWRACAĆ UWAGĘ:

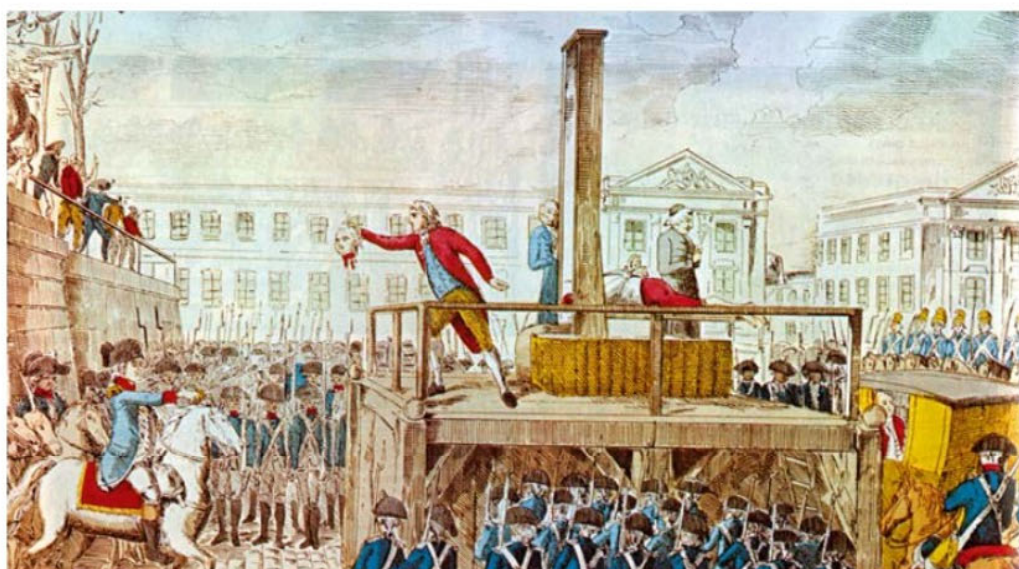
- w jakich okolicznościach doszło do ustanowienia Republiki Francuskiej,
- na czym polegały rządy terroru sprawowane przez jakobinów,
- czym charakteryzowały się rządy dyktatoratu.

■ Obalenie monarchii i początek republiki

Francuscy rewolucjoniści chcieli rozpowszechnić swoje idee w pozostałych państwach Europy. Doprowadziło to w 1792 roku do wybuchu wojny Francji z Austrią i Prusami.

Początkowo wojna przebiegała niepomyślnie dla Francuzów. O porażki na froncie lud obwiniał Ludwika XVI oraz jego żonę, nielubianą Marię Antoninę. Parę królewską posądzono o to, że spiskuje z wrogimi państwami w celu obalenia rewolucyjnego porządku. Niezadowolenie społeczne wzrastało też z powodu wysokich cen żywności. W Paryżu wybuchły zamieszki. Wzburzona ludność zaatakowała pałac królewski, a Ludwik XVI wraz z rodziną został uwięziony. Miesiąc później, we wrześniu **1792 roku parlament zniósł monarchię we Francji** i ogłosił **republikę**. Odtąd pełnia władzy w państwie należała do parlamentu, którego członków wybierał naród. Na początku **1793 roku Ludwik XVI** został uznany za winnego zdrady narodu i **skazany na śmierć** przez ścięcie na **gilotynie**.

Gilotyna – urządzenie do ścinania głów osób skazanych na śmierć, skonstruowane przez francuskiego chirurga Josepha Guillotina [czytaj: żozefa gijotena].

Egzekucja Ludwika XVI odbyła się w Paryżu w styczniu 1793 roku. Przed śmiercią były król wypowiedział słowa: *Umieram niewinnie, przebaczam mym wrogom*. Niebawem w taki sam sposób stracono królową Marię Antoninę oraz wiele osób z otoczenia władcy. Scenę egzekucji króla uwieczniono na rycinie z końca XVIII wieku.

■ Terror jakobinów

Po egzekucji Ludwika XVI do wojny z Francją przystąpiła po stronie Austrii i Prus większość państw Europy, między innymi Wielka Brytania, Holandia, Hiszpania i Portugalia. Zawiązał się antyfrancuski sojusz, który miał doprowadzić do upadku republiki. Tymczasem we Francji przeciwnicy nowego ustroju próbowali odsunąć rewolucjonistów od władzy. Dodatkowo ludność buntowała się przeciwko rewolucji i rosnącym cenom żywności, której brakowało. Wśród ubogich mieszkańców miast i wsi zapanował głód.

W tej kryzysowej sytuacji w 1793 roku rządy we Francji przejęło siłą **radykałne** stronnictwo **jakobinów**. Ich przywódcą był **Maksymilian Robespierre** [czytaj: robespjer]. Jakobini uważali, że w walce z wrogami rewolucji należy zastosować terror. Powołali Trybunał Rewolucyjny, czyli specjalny sąd, przed którym stawali oskarżeni o niechęć wobec nowego porządku. Trybunał wydawał tylko dwa rodzaje wyroków: śmierć lub uniewinnienie. Od decyzji nie było odwołania. Najczęściej zapadały wyroki śmierci, które wykonywano za pomocą gilotyny. Skazywano nie tylko wrogów nowego ustroju, lecz także tych rewolucjonistów, którzy nie należeli do stronnictwa jakobinów. Aby trafić pod gilotynę, wystarczyły donos lub podejrzenie nielojalności. Najwięcej wyroków śmierci zapadło w czerwcu i lipcu 1794 roku. Zginęło wówczas około 14 tysięcy osób. Ten okres rządów jakobińskich nazywamy **Wielkim Terrorem**.

Radykalizm – postawa dążąca do przeprowadzenia głębokich zmian w życiu społecznym i politycznym, nawet z wykorzystaniem drastycznych metod.

Maksymilian Robespierre (*1758 †1794) był z zawodu prawnikiem. Nazywano go „Nieprzekupnym”, gdyż mimo swoich radykalnych poglądów słynął z uczciwości.

WARTO WIEDZIEĆ

Walka rewolucjonistów z tradycją

Władze rewolucyjnej Francji zwalczały Kościół katolicki uznawany za wroga nowego ustroju. Zabroniono odprawiania nabożeństw i publicznie palono święte obrazy. Rewolucjoniści znieśli święta kościelne, a zamiast nich ustanowili inne – na przykład Święto Rozumu, Święto Młodości. Wprowadzili nowy kalendarz, w którym czas liczyło się od ogłoszenia republiki (uznawanej za początek nowej ery), a nie od narodzin Chrystusa. Przestał obowiązywać podział na siedmiodniowe tygodnie – zamiast nich parlament ustanowił dziesięciodniowe dekady, w których ostatni dzień był wolny od pracy.

Walkę z Kościołem prowadzono także za pomocą karykatur. Rewolucjoniści chcieli w ten sposób rozpowszechnić i utrwalić w społeczeństwie negatywny obraz duchowieństwa.

? Na czym polegały zmiany w kalendarzu dokonane przez rewolucjonistów?

Dekret o podejrzanych

Jakobini uchwalili przepisy określające, kogo należy uznać za wroga republiki.

1. *Niezwłocznie po ogłoszeniu niniejszego dekretu wszystkie osoby podejrzane znajdujące się na terytorium Republiki Francji, a pozostające jeszcze na wolności, zostaną aresztowane.*
2. *Za podejrzanych uważa się:*
  - 1) *wszystkich, którzy przez swoje postępowanie bądź stosunki [znajomości], bądź przez wypowiedzi swoje okazali się stronnikami tyranii czy feudalizmu albo też nieprzyjaciółmi wolności;*
  - 2) *wszystkich, którzy nie będą w stanie wykazać swoich źródeł dochodu i nie zdołają udowodnić, iż wypełnili powinności obywatelskie;*
  - 3) *wszystkich, którym odmówiono wydania świadectw lojalności obywatelskiej [przestrzegania praw republiki];*
  - 4) *wszystkich pochodzących z byłego stanu szlacheckiego, tj. mężów, żony, ojców, matki, synów, córki, braci, siostry [...] osób przebywających na emigracji, którzy nie okazali swego przywiązania do rewolucji.*

PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM

1. Odpowiedz, co groziło osobom uznanym za podejrzane.
2. Określ, kto mógł być poczytany za wroga republiki.

Źródło: *Wiek XVI–XVIII w źródłach*,
oprac. M. Sobańska-Bondaruk,
S.B. Lenard, Warszawa 1999, s. 502.

■ Upadek rządów jakobinów

Za pomocą terroru jakobinom udało się opanować kryzys w kraju, poprawiła się również sytuacja wojsk francuskich na froncie. Jednak w społeczeństwie zapanował strach przed karą śmierci. Mniej radykalni zwolennicy rewolucji postanowili odsunąć stronnictwo jakobinów od władzy. W lipcu 1794 roku **przywódcy jakobinów z Robespierre'em** na czele zostali aresztowani i **skazani na karę śmierci**, którą wykonano na gilotynie.

Rządy we Francji przeszły w ręce umiarkowanych zwolenników rewolucji. Rozwiązali oni Trybunał Rewolucyjny i w 1795 roku **uchwalili nową konstytucję**. Odtąd władzę wykonawczą sprawował pięcioosobowy rząd zwany **dyrektoriatem**. Według zapisów nowej konstytucji prawa wyborcze przysługiwały wszystkim obywatelom, którzy płacili podatki. Kandydować na urzędy mogli natomiast tylko ludzie o dużym majątku, czyli głównie bogata burżuazja, która w ten sposób zyskała wpływ na rządy w państwie. Zachowano jednak podstawowe zdobycze rewolucji: równość wobec prawa, rozdział Kościoła od państwa, prawo do własności oraz swobodę działalności w przemyśle i handlu.

CIEKAWOSTKA

Maksymilian Robespierre miał młodszego brata – Augustyna. Kiedy Augustyn dowiedział się, że Maksymiliana uznano za zdrajcę narodu, sam zażądał swojego aresztowania. Bracia zginęli razem na gilotynie.

Republiki w Europie

W XVIII wieku większość państw w Europie miała ustrój monarchiczny. Obecnie na 46 państw 34 to republiki, pozostałe kraje to monarchie. W każdej republice obowiązuje zasada trójpodziału władzy, a najwyższe urzędy są obsadzane w wyborach. Ustroje poszczególnych republik różnią się między sobą. Przykładowo w Republice Francuskiej prezydent ma szerokie uprawnienia, dlatego ustrój Francji jest nazywany republiką prezydencką. W Republice Federalnej Niemiec prezydent pełni natomiast funkcje reprezentacyjne, a większość władzy wykonawczej spoczywa w rękach rządu, którym kieruje kanclerz (odpowiednik naszego premiera).

? Których państw jest obecnie w Europie więcej – monarchii czy republik?

Wizyta u królowej brytyjskiej Elżbiety II prezydenta Niemiec Joachima Gaucka **1** [czytaj: gafka] jest przykładem spotkania przywódców współczesnej europejskiej monarchii i republiki. Przy szczególnie uroczystych okazjach monarchowie występują z oznakami władzy królewskiej, przywódcy republiki zaś w eleganckich garniturach, smokingach lub frakach.

PODSUMOWANIE TEMATU

TO JUŻ WIEM

1. W 1792 roku Ludwik XVI został oskarżony o spisek przeciwko władzom rewolucyjnym i uwięziony. Parlament zlikwidował monarchię, wprowadził we Francji republikę, a króla skazał na śmierć. Wyrok wykonano w 1793 roku.
2. W latach 1793–1794 we Francji rządziło stronnictwo jakobinów. Jego przywódcą był Maksymilian Robespierre. Jakobini wprowadzili rządy oparte na terrorze. Polegały one na karaniu śmiercią wszystkich, którzy zostali uznani za wrogów rewolucji.
3. Po obaleniu rządów jakobinów władzę we Francji sprawował pięcioosobowy dyktatoriat. Zachował on podstawowe zdobycze rewolucji, takie jak: republikański system rządów, równość ludzi wobec prawa, a także wolności i prawa obywatelskie.

SPRAWDŹ SIĘ

1. Wyjaśnij, dlaczego Ludwik XVI został odsunięty od władzy.
2. Podaj, jaka forma rządów została ustanowiona we Francji po obaleniu monarchii.
3. Wytłumacz, dlaczego jakobini sprawowali rządy oparte na terrorze.
4. Opowiedz, w jaki sposób jakobini zostali pozbawieni władzy.
- ★ 5. Wyjaśnij na przykładzie postaci Maksymiliana Robespierre'a, co oznacza hasło *Rewolucja pożera własne dzieci*.
6. **Miniprojekt**
Przeprowadźcie w klasie debatę na temat hasła, które miało być mottem rewolucji francuskiej – *Wolność, równość, braterstwo*. Wyjaśnijcie, jak rozumiecie jego znaczenie i jak mogli je rozumieć mieszkańcy Francji pod koniec XVIII wieku. Zastanówcie się, czy w okresie rewolucji było ono respektowane i na ile udało się je wprowadzić w życie.